

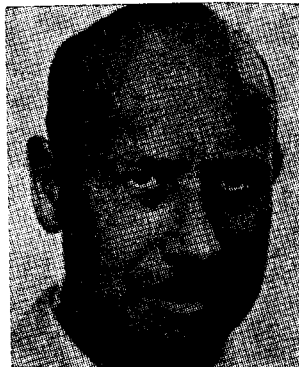
פרופ' ד"ר יעקב ון-דר-הודן ז"ל

Prof. Dr. Jacob Van der Hoeden

(דברים שנאמרו לזכרו ביום השלושים למותו)

(הולנד) למשפחה יהודית אדוקה ושומרת מסורת, אך לא דווקא ציונית. את חינוכו היהודי קיבל בבית ובמסגרת הקהילה היהודית. באותה עיר למד בבית-ספר תיכון כללי, בו הצטיין בלימודיו.

לאחר סיום הלימודים בביה"ס התיכון המשיך ללמוד בביה"ס הווטרינארי שבעיר מולדתו. תוך תקופה זו, שנות מלחמת העולם הראשונה, עברו הוריו לרוטרדם ויעקב ון-דר-הודן נשאר באוטרכט. הוא סיים את לימודיו וקיבל תעודת רופא ווטרינארי בשנת 1919.

בתקופת לימודיו „נדבק” בציונות. היה ממייסדי ארגון הסטודנטים הציונים בהולנד — Nederlandsche Zionistische Studenten Organisatie „Deventer Vereniging” וכן של

עם קבלו תעודת רופא ווטרינארי, עשה כמה שנים בעבודה בשדה; בהתחלה כמחליף וכממלא-מקום ולאחר מכן היה שותף בפרקטיקה עם ד"ר ראוש (Roos); עד שזה האחרון עבר לביה"ס הווטרינארי לשמש שם פרופסור לפיזיולוגיה.

עבודת השדה לא משכה אותו במיוחד וכבר בתחילת דרכו ראה במחקר את מטרתו העיקרית במקצוע.

בשנת 1922 קיבל את תואר הדוקטור שלו (D.Sc. דוקטור למדעים) מאוניברסיטת אוטרכט, על עבודתו: — De Complementbindingsreactie bij Echinococose van mensch en dier.

ד"ר ון-דר-הודן עבר להיות עובד בכיר במחלקה לבקטריאולוגיה במכון הממלכתי לבריאות העם ומאוחר יותר, בשנת 1924, נתמנה מרצה באוניברסיטת אוטרכט ועמד בראש המעבדות של בית החולים העירוני-אוניברסיטאי ב-אוטרכט, שהוא הגדול ביותר בהולנד. בשנות העשרים והשלושים, היה, כאמור,

בעודו בחיים, לא קראתי לו בשמו הפרטי. לאחר מותו, מרשה אני לעצמי לעשות זאת — יעקב. הוא מילא, פשוטו כמשמעו את הכתוב בבראשית, פרק כ"ה פסוק כ"ז:

„ויעקב איש תם יושב אהלים”.

האם אפשר היה לקרוא לו בשם מתאים יותר? ואמנם כזה היה האיש. תם: זהו תואר שמובנו: ישר, נקי מעוון, בעל שלמות מוסרית. לזאת יוסיפו בוודאי אנשי המחקר, שאצלו היתה גם שלמות מדעית. הוא לא היה מאותם המדענים והחוקרים ש„הצליחו” לפתור כל בעייה בחטף.

ובאשר ל-„יושב אהלים” מובנו אמנם „בעל מקנה”. יעקב ון-דר-הודן לא היה בעל מקנה, כיעקב אבינו, אלא שמיום היותו לרופא וטרינארי עזר לבעלי המקנה לשמור על בריאות עדריהם ויותר מאוחר — ובשילוב עם זאת — לשמור על בריאותם הם.

ואם נרצה, מובנו האחר של „יושב אהלים” שהוא כינוי לאיש היושב ועוסק בתורה — מי כמוהו שישב ולמד, הרחיב דעת והעמיק חקר עד אחרית ימיו?

יעקב ון-דר-הודן נולד ב-27.7.1891 באוטרכט

ון־דר־הודן ידע שרק בגלל היותו יהודי לא הרצה לו פרופסורה באוטרכט. אוניברסיטה זו וגם האוניברסיטה העירונית שבאמסטרדם ידועות היו כאנטישמיות.

בינתיים עלו ארצה בנו ושתיים מבנותיו. עם קום המדינה, הוזמן ד"ר ון־דר־הודן לעלות לישראל. לפי המלצתו של ד"ר שלמה פרוינד־אביאלי, שהיה אותה עת מנהל האגף לבעלי־חיים, הוזמנו שר החקלאות הראשון בממשלה הזמנית א. ציולינג וז"ל, לבוא ולעמוד בראש המעבדה הווטרנארית הממשלתית, שהפכה שמה מאוחר יותר ל"מכון הווטרנארי". בשנת 1949 נכנס לתפקיד זה.

ד"ר ון־דר־הודן השתדל לנהל את המכון הווטרנארי כמיטב יכולתו ונסיונו העשיר. האווירה במכון הווטרנארי, ומאוחר יותר, בהנהלת משרד החקלאות, אילצה אותו לעזוב מקום עבודה זה ובשנת 1955 עבר למכון למחקר ביו־לוגי בישראל, נס־ציונה; כאן הוא עבד וניהל את המחלקה לאפידמיולוגיה עד יום מותו, באחד בפברואר 1968.

ויחי יעקב בישראל כתשע־עשרה שנה, מהן, כאמור: כשבע שנים בתוככי ובתככי המכון הווטרנארי, אותו עזב שבע־קלון ושבע־רונג, וכש־תים־עשרה שנה, בהן שבע נחת; אלו הן אותן השנים הטובות שעבד במכון הביולוגי הנ"ל.

תוך כדי עבודתו כאן, קצר בשמחה את אשר זרע במדע לפני כן.

בתקופה זו הוענק לו פרס רוטשילד ב־1956; בפרס ישראל זכה ב־1961 ובאותה שנה קיבל גם את פרס צימרמן ("החקלאית"). כמו כן הוכתר כפרופסור לבקטריאולוגיה קלינית בביה"ס לרפואה של האוניברסיטה העברית והדסה ירושלים בשנת 1956.

לא פעם התבטא בצער שחבל שלא עבר מהולנד ישר למוסד־מחקר זה.

פרופסור ון־דר־הודן ייצג בכבוד את ישראל בכנסים מדעיים ביבשות שונות ובארצות רבות והאדיר את שמה בשדה הזואונות בעולם כולו.

הוא היה חבר וועדת המומחים לזואונות שליד אירגון הבריאות העולמי (WHO) ואירגון

קשור לתנועות ציוניות ובנוסף לזכור, היה חבר בהנהלת "החלוק". ון־דר־הודן עזר רבות בסיור דורם של חלוצים שבאו להולנד, הן מהתפוצות והן מישראל, בעבודה והכשרה חקלאית במשקים הולנדיים. בהתחלה היה עוד צורך לשלם לאותם בעלי־המשקים שנאותו לקבל פועלים יהודים. לאחר מכן נתקבלו פועלי חקלאות יהודים גם ללא תשלום, ולבסוף אף שלמו לחלוצים מתמחים עבור עבודתם במשקים. עזרו לד"ר ון־דר־הודן, במשימתו זו, ידידיו מביה"ס הוותיק רינארי פרום ון־דר־פלאנק ופרופ' ון־דר־קאי.

בית ון־דר־הודן היה פתוח ובית־ועד לחלוצים־החקלאיים והוא עצמו היה להם לאב ולמורה. בין אלו שהגיעו להולנד מהארץ היו מראשוני הבוקרים שלנו: יהושע ברנדשטטר, מרים ברק, אפרים שמאראגד ואחרים. לחלוצים, שהעברית לא היתה שגורה עוד בפה, אורגנו שעוריערב או לימודים בימי סוף השבוע.

ד"ר ון־דר־הודן ביקר בארץ בפעם ראשונה בשנת 1927 ובפעם שניה — בשנת 1936.

בשדה עבודתו נתמנה כחבר בוועדות ממשלתיות שונות: בשנת 1929 — לוועדת הברוצלור זיס שליד משרד החקלאות ההולנדי, בשנת 1931 — לוועדת ביעוד השחפת (אף זאת באותו משרד), ובשנת 1932 נבחר כחבר לאגודה ההולנדית למדעי הטבע והרפואה.

בתקופת מלחמת העולם השנייה היה רוב הזמן במחתרת, בכפר קטן בסביבות ארנהיים. כאן יש להזכיר שמשפחת ון־דר־הודן הסתתרה בעזרתו של פרופ' נימנס, מביה"ס הווטרנארי (אוטרכט), ידיד בלב ונפש של ון־דר־הודן. תפקידו במחתרת היו — כתיבת מאמרים והדפסת "עלוני מחתרת".

תוך תקופה זו הוא גם הכין לדפוס את ספרו הראשון — De Zoönosen. שראה אור בשנת 1946. בביקורו בארה"ב הוא גילה, להפתעתו הגדולה, שעבודתו זו תורגמה לאנגלית וגם קיבל מהספריה הלאומית בושינגטון מיקרופילם של תרגום ספרו זה.

בשנת 1947 הוזמן ד"ר ון־דר־הודן לתפקיד פרופסור באוניברסיטה של באטאביה, בג'אקארטה שבאינדונזיה. הוא דחה הזמנה זו. ד"ר

ון-דר-הודן, שהודפסה בעודו בחיים היתה: „עשרים שנות מחקר באפידמיולוגיה של לאפ-טוספירוזיס בישראל“. („רפואה וטרינארית“, כרך כ"ד חוב. ג', ספטמבר 1967).

עוד משחר ילדותו היתה לו נטיה מיוחדת לציור, ואף נרשם כתלמיד בבית-הספר לציור. מורהו לציור בביה"ס התיכון, הורה גם בביה"ס לציור, ומאחר ששמע מכל המורים שתלמידו מצטיין בכל המקצועות השפיע עליו להמשיך בלימודיו הכלליים. הציור היה תחביבו של ון-דר-הודן בכל שנות חייו. החופשות שלו היו קודש לציור. בהולנד הוא היה חבר-חובב באיגוד ציירים.

פרופ' יעקב ון-דר-הודן מילא עד תום את המימרא „הצנע לכת“. הוא לא סיפק חומר רב לעתונות (כוונתי-לעתונות הלא מקצועית) וסלד מפני פירסום.

חבל על דאבדן ולא משתכחין

שי גור

המזון והחקלאות של האו"ם (FAO) החל משנת 1951.

בשנת 1964 יצא לאור, בהולנד (באנגלית) הספר Zoonoses, שאותו ערך ובו כתב כמה פרקים, ביניהם: על שחפת, ברוצלוזיס ולאפ-טוספירוזיס. גאה היה שבספרו זה השתתפו מתוך עשרים ואחד מחברים, עשרה ישראלים. ועוד 2-3 יהודים מהולנד ומארה"ב.

בשנת 1966 הוזמן ל-Alma Mater שלו, ה' אוניברסיטה של אוטרכט, וזכה להיות הראשון לקבל את מדליית הזהב על שם פרופ' סחורנאכל (Prof. Schornagel).

לפני מספר חודשים פנה אליו איגודן המ' זון והחקלאות של האו"ם שברומא, וביקשו לנסוע לכמה חודשים לתורכיה על מנת לעזור שם בבעיית הלאפטוספירוזיס, וזאת — לפי בק' שחם המפורשת של השירותים הווטרינאריים התורכיים. מפאת מצב בריאותו, דחה פניה זו. דומני שעבודתו האחרונה של פרופ' יעקב

▲ בנהלל, כבמושבנים אחרים, מבוטחים בביטוח פנימי גם הולדות הרכים ביותר ובכל המקרים של תמותה בלידה ועד לגיל של שבוע לאחר הלידה מוענק פיצוי מסויים. בשנת תשכ"ו היו בעדר נהלל 527 המלטות ובס"ה נפסדו 36 וולדות; בתשכ"ז היו 533 המלטות ומקרי התמותה הסתכמו ב-31 וולדות. הביטוח הפנימי הנ"ל חל גם על מקרי תמותה מחמת לידות-תאומים, וולדות בלתי נורמאליים ושחיתות-דחק עד לגיל של שבוע.

גם בנהלל מתגברת הנטיה להרחיב את ענף גידול העגלים לבשר; אין מסתפקים בעגלים ילידי-המקום וקונים כ-600 עגלים מהחוץ.

▲ הרגעה חורמונאלית בעגלי מרבק. לשם מניעת „רכיבת“ העגלים זה על זה, ניתן להם טיפול ב„כלורמאדינון“, ובאמצעי זה קיוו למנוע את ביזבז האנרגיה בעגלים, שייתכן והוא משפיע לרעה על התפתחותם. תוצאות הטיפול הזה הוערכו ונימדדו עם גמר הפיטום ע"י מדידות האשכים, בדיקתם ההיסטולוגית, מדידת הקוטר של צינוריות האשכים וגודל גרעיני-התאים של לידיג. נתברר שהירידה בתיפקוד ההפרשה הפנימית (האנדוקרינית) של האשכים גררה אחריה פחיתה בניצול יעיל של חומרי הפיטום. וכתוצאה מכך היה משקל הגוף של קבוצת הניסוי קטן ב-33.4 ק"ג ממשקל קבוצת ההיקש (קבוצת הביקורת).

▲ פר, הידוע במזגו הנוח, השתולל לפתע ופרץ את מכלאת המרעה שלו ליד פראזו בקליפורניה והסתער על מכונית נוסעים מתקרבת. אחר ההתנגשות בין הפר ובין המכונית חובר שבעל המכונית הינו רופא וואטרינארי, המנהל את המכון לחזרעה מלאכותית לכל משקי החלב באיזור. (הוצתק מהמדור „ראיתי שמעתי“ מעיתון „הארץ“)

▲ באוניברסיטת איובה (ארה"ב) נערך מחקר בשאלת הסאלאקציה בבקר חלב לגבי יעילות הנצילות של מזונות בייצור חלב. מסקנת החוקר היא שאמנם הסאלאקציה לתכונה זו עשויה להיות אפקטיבית. ברם, נתגלתה קוראלאציה (מיתאם) גאנאטית בשיעור גבוה בין תנובת החלב וכוסר ניצול יעיל של המזון, והתורשתיות לגבי שתי התכונות הן כמעט שוות (תואמות). היוצא מזה שסאלאקציה להנבה טובה וגבוהה תביא ממילא ליעילות ניצול המזון (עד כדי 70%-95%).